

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pilsoniskās sabiedrības loma ES pirmsiestāšanās palīdzības programmās Albānijas Republikā"

(2009/C 27/28)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2007. gada 16. februārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Pilsoniskās sabiedrības loma ES pirmsiestāšanās palīdzības programmās Albānijas Republikā".

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2008. gada 12. jūnijā. Ziņotāja — Florio kdze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 446. plenārajā sesijā, kas notika 2008. gada 9. un 10. jūlijā (9. jūlija sēdē), ar 122 balsīm par un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ievads

1.1. Stabilitāte, miers, attīstība un visa Rietumbalkānu reģiona integrācija Eiropai ir un arī turpmāk būs ļoti svarīga. Laika gaitā palielinājusies izpratne, ka ES ir jāiesteno aktīvāka politika attiecībā ar minētā reģiona valstīm.

1.2. ES iestādēm jāvelta Albānijai īpaša uzmanība, jo tā ir viena no Vidusjūras reģiona valstīm un tai ir īpaša nozīme, lai neizjauktu brīžiem trauslo līdzsvaru, kas izveidojies minētajā reģionā. Pirms vairāk nekā 10 gadiem sākās Eiropas un Vidusjūras reģiona valstu partnerība, lai ilgtermiņā nodrošinātu stabilitāti minētajā reģionā, un tā veido pamatu Eiropas Savienības un Vidusjūras dienvidu reģiona valstu attiecībām. Albānija iesaistījās minētajā partnerībā 2007. gada novembra sākumā.

1.3. ES iecerējusi veikt virkni pasākumu, lai uzlabotu Albānijas iestāžu ekonomisko, demokrātisko un sociālo attīstību. Programmās, kurām jāveicina sabiedrības iesaistīšanās un līdzdalība Eiropas integrācijas procesā, īpaša uzmanība veltīta vietējām pašvaldībām un pilsoniskai sabiedrībai.

1.4. Šajā pašiniciatīvas atzinumā EESK vēlas uzsvērt pilsoniskās sabiedrības nozīmi un nepieciešamību pārraudzīt gan gūtos panākumus, gan šķēršļus, kas joprojām kavē Albānijas demokrātisko institūciju stiprināšanu un to ciešāku integrēšanu ar ES politiku.

1.5. EESK locekļu delegācija, kurā bija iekļauti visu trīs Komitejas grupu pārstāvji, apmeklēja Albānijas galvaspilsētu Tirānu no 2008. gada 31. marta līdz 1. aprīlim. Delegācija tikās ar daudziem cilvēkiem, kas pārstāv Albānijas pilsoniskās sabiedrības organizācijas; dialogs bija ļoti konstruktīvs, un tā rezultāti ņemti vērā, izstrādājot šo atzinumu.

2. Secinājumi un ieteikumi

2.1. Pilsoniskajai sabiedrībai visos tās izpausmes veidos ir svarīga nozīme visu valstu demokrātiskajā un pilsoniskajā

attīstībā⁽¹⁾. Tas īpaši attiecas uz tādu no ģeopolitiskā viedokļa nozīmīgu valsti kā Albāniju, kas pēdējos gados ir guvusi ievērojamus panākumus, veidojot demokrātiskas institūcijas un sadarbojoties ar ES iestādēm un Rietumu organizācijām (NATO).

2.2. Valdības īstenoto politisko pasākumu pārraudzība un iedzīvotāju atbalsts minētajiem pasākumiem ir ietverošas un demokrātiskas sociālās attīstības priekšnoteikums.

2.3. **EESK tāpēc norāda, ka viens no Eiropas Komisijas delegācijas Albānijā prioritārajiem uzdevumiem ir veltīt vairāk uzmanības un līdzekļu pilsoniskās sabiedrības aktivitātēm kopumā.** Jāpalielina pilsoniskās sabiedrības aktivitāte Albānijas lauku rajonos un mazāk attīstītajos rajonos.

2.4. Ņemot vērā to, cik daudz starptautisku dalībnieku atrodas Albānijā, lai atbalstītu tās pilsoniskās sabiedrības darbu ar dažādu projektu palīdzību, un ievērojot dažus sarežģījumus un īpašas iezīmes, kas raksturīgas valsts sociālajai struktūrai, ļoti liela nozīme ir tam, kā ES veido šīs attiecības. Īpaši svarīgi ir ierobežot piekļuvi finansējumam, nosakot, ka tas piešķirams organizācijām, kuras izvirzījušas skaidrus mērķus un patiešām pārstāv iedzīvotāju intereses.

2.5. Sabiedrībā, kurā notiek pārmaiņas, īpaša nozīme ir trīspusējam sociālam dialogam. EESK atzinīgi vērtē panākumus, kas gūti kopš 1996. gada, kad tika izveidota Nacionālā Darba padome. Šīs iestādes darbībā gan vērojamas dažas problēmas. Jāpalielina tās pārredzamība, un tajā jāiesaista vairāk attiecīgo interešu pārstāvju, kuriem jāsniedz pārskats par savu darbību. Padomes sanāksmēm jānotiek regulāri, un tās darba kārtībā ir jāietver visi svarīgākie jautājumi, kas skar valsts ekonomiskās attīstības politiku. Tās diskusijām ir jābūt reālai ietekmei uz valdības darbu.

⁽¹⁾ Eiropas Komisija uzsvērusi Rietumbalkānu pilsoniskās sabiedrības nozīmīgumu un problēmas savā ziņojumā "Paplašināšanās stratēģija un galvenās problēmas 2007.-2008. gadā", COM(2007) 663 galīgā redakcija.

2.6. Lai veicinātu Albānijas iedzīvotāju līdzdalību demokrātiskajos procesos, jāpalielina arī pilsoniskā dialoga nozīme. ES var būtiski sekmēt minēto procesu, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības dalībnieku profesionālo apmācību, īpaši atbalstot organizācijas, kuras aktīvi darbojas Albānijas sabiedrībā.

2.7. Ņemot vērā straujo attīstību un Albānijas nozīmi visa reģiona stabilitātes nodrošināšanā, EESK apņemas arī turpmāk pārraudzīt un atbalstīt Albānijas pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību.

2.8. Otrais Rietumbalkānu pilsoniskās sabiedrības forums notika 2008. gada 4. un 5. jūnijā Ļubļanā, un tā secinājumos norādīts, ka jāizveido apvienotā konsultatīvā komiteja, kas paustu Albānijas pilsoniskās sabiedrības vajadzības un palīdzētu stiprināt saikni starp Albānijas pilsoniskās sabiedrības organizācijām un ES iestādēm. EESK, darbojoties Balkānu reģionā, varētu arī veicināt reģiona valstu pilsoniskās sabiedrības organizāciju sadarbību, tajā cieši iesaistot Albāniju.

2.9. Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir būtiska nozīme Albānijas organizāciju iesaistīšanā un informēšanā par Kopienas politikas jomām un programmām.

3. ES rīcības instrumenti Albānijā

3.1. Vispārējos principus, kas ir pamatā ES politikai attiecībā uz Rietumbalkānu valstīm, nosaka Stabilizācijas un asociācijas process, kurā piedalās arī Albānija.

3.2. Eiropadome 2006. gada janvārī pieņēma Lēmumu par Eiropas partnerību ar Albāniju, nosakot īstermiņa un vidēja termiņa prioritārus uzdevumus, kuri Albānijai ir jārisina. Albānijas iestādes 2006. gada jūlijā pieņēma nacionālo rīcības plānu, kā īstenot Lēmumā par Eiropas partnerību ar Albāniju minētos ierosinājumus. Pašlaik Albānijas valdība pārskata 2006. gadā pieņemto rīcības plānu, lai Lēmumu par Eiropas partnerību ar Albāniju varētu īstenot 2008. gadā. Albānija 2006. gada 12. jūnijā parakstīja Stabilizācijas un asociācijas nolīgumu (SAN), kurā noteiktas abu pušu pamatsaistības politikas, tirdzniecības un ekonomikas jomā un paredzēts veicināt reģionālo sadarbību.

3.3. No 2001. līdz 2007. gadam Eiropas Komisijas galvenais finanšu instruments sadarbībai ar Albāniju bija CARDS programma (Kopienas palīdzība rekonstrukcijai, attīstībai un stabilizācijai), kurā bija paredzētas piecas rīcības jomas:

— demokrātijas stabilizācija: mikroprojekti, kuru mērķis ir veicināt pilsoniskās sabiedrības un to NVO attīstību, kas

aizstāv cilvēktiesības, kā arī sociālās un politiskās tiesības; iniciatīvas, kuru mērķis ir stiprināt vēlēšanu sistēmu;

— tieslietas un iekšlietas: atbalsts reformām tieslietu sistēmā, valsts prokuratūrā un policijā, kā arī jūras un sauszemes robežas vienotas pārvaldības sistēmas izveidei un robežsardzei;

— administratīvās veiktspējas uzlabošana: programmas, kuru mērķis ir reformēt nodokļu un tarifu sistēmu, publiskā iepirkuma kārtību, kā arī statistikas datu vākšanu un pārvaldību;

— ekonomiskā un sociālā attīstība: tirdzniecības veicināšana un vietējo kopienu attīstība; atbalsts *Tempus* programmai un veicināšanas programmas apmācības un augstākās izglītības jomā;

— vide un dabas resursi: atbalsta pasākumi, lai izstrādātu tiesību aktus pilsētu un reģionu vides plānošanas jomā; atbalsta programmas ūdens un gaisa kvalitātes, kā arī atkritumu pārstrādes jomā.

Sākotnēji CARDS programmas līdzekļus piešķir daudzu objektu atjaunošanai, bet pēc tam lielāku uzmanību veltīja valsts administratīvās veiktspējas stiprināšanai, lai īstenotu Lēmumā par Eiropas partnerību ar Albāniju noteiktās prioritātes un SAN īstenošanas prasības. No 2001.-2006. gadam Albānijai no CARDS programmas kopumā piešķīra 282,1 miljonu EUR (?).

3.4. Tā kā Kopienas ārējā atbalsta noteikumi tika mainīti, CARDS programmu 2007. gada janvārī aizstāja jauns Pirmspievienošanās atbalsta instruments (*IPA — Instrument for Pre-Accession Assistance*). Minētais instruments izveidots, lai vienotā programmā apvienotu visus pirmspievienošanās atbalsta instrumentus, kas paredzēti gan kandidātvalstīm, gan potenciālām kandidātvalstīm. Saskaņā ar Pirmspievienošanās atbalsta programmu 2007. gada maijā tika pieņemts daudzgadu provizorisks plānošanas dokuments (*MIPD*) 2007.-2009. gadam, un Albānija kopumā saņems 212,9 miljonus EUR.

3.5. ES un Albānijas nolīgums par vīzu režīma vienkāršošanu, kas parakstīts 2007. gada septembrī, visticamāk stāsies spēkā 2008. gada pirmajā pusē, kad būs izpildīti visi priekšnoteikumi. Tas atvieglos Albānijas iedzīvotāju ceļošanu uz Eiropu.

3.6. Fakts, ka Albānija parakstījusi **Centrāleiropas Brīvās tirdzniecības līgumu (CEFTA)** un Dienvidaustrumeiropas Stabilitātes pakta, kā arī Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas (ERAB) un Eiropas Investīciju bankas iesaistīšanās liecina, ka ir izveidojies dažādu dalībnieku tīkls, kas palīdzēs Albānijai tuvties Eiropas standartiem.

(?) Eiropas Komisija
http://ec.europa.eu/enlargement/albania/eu_albania_relations_en.htm.

4. Politiskā un ekonomiskā situācija Albānijā

4.1. Albānijas ekonomiskā izaugsme pēdējā laikā ir nedaudz palēninājusies pēc valstī nesēn piedzīvotās enerģijas krīzes. Galvenais faktors, kas pozitīvi ietekmē Albānijas ekonomiku, joprojām ir migrantu naudas pārskaitījumi, jo īpaši no Itālijas un Grieķijas. Lauksaimniecība veido vienu trešdaļu no IKP, un oficiālais bezdarba līmenis ir 13,46 %, bet ēnu ekonomikas īpatrsvars joprojām ir augsts.

4.2. Albānijā vēl arvien vērojamas atšķirības starp nabadzīgākiem, atpalikušiem lauku rajoniem ziemeļos un pilsētu teritorijām valsts dienvidos. Šo atšķirību cēloņi meklējami arī nesēnā pagātnē, proti, tie galvenokārt ir saistīti ar Balkānos notikušajiem konfliktiem un to politisko, ekonomisko un sociālo ietekmi (tai skaitā embargo) uz reģiona valstīm, kas tajos bija tieši vai netieši iesaistītas.

4.3. Būtiski jāuzlabo daudzās ekonomikas un pārvaldes jomās plaši izplatītās korupcijas apkarošana.

4.4. Lai gan visi parlamentā pārstāvētie politiskie spēki piekrīt, ka ir jāpieliek pūles, lai paātrinātu valsts integrāciju ES, vairākuma un opozīcijas sadarbība vajadzīgo reformu īstenošanā nav efektīva.

4.5. Īstenojot vienlaikus ar SAN noslēgto Pagaidu nolīgumu, nelieli uzlabojumi veikti Albānijas tiesu sistēmā (tas atzīmēts arī Komisijas pēdējā paziņojumā par Rietumbalkāniem⁽³⁾). Steidzami ir jāpieņem tiesību akti, kas regulē plašsaziņas līdzekļu darbību, un jāapkaro nedeklarēts darbs, korupcija, organizēta noziedzība un nabadzība. Bieži vien ir vērojama lielas atšķirības starp likumdošanas reformām un to īstenošanu, un minētajam faktam noteikti ir jāpievērš uzmanība.

4.6. Vispārējās vēlēšanas notiks 2009. gadā. Komiteja pauž cerību, ka vēl pirms tam tiks nostiprināta vēlēšanu sistēma un infrastruktūra, kas nepieciešama demokrātiskām vēlēšanām, piemēram, balsstiesīgo vēlētāju reģistrs.

4.7. No ģeopolitiskā viedokļa nozīmīgs ir fakts, ka Bukarestes sammitā, kas notika šā gada 2.-4. aprīlī, Albāniju oficiāli uzaicināja pievienoties NATO, un tas veicinās Albānijas integrēšanos Rietumu institūcijās.

5. Pilsoniskās sabiedrības loma ceļā uz integrāciju ES

5.1. ES sākusī īstenot līdzdalības stratēģiju, lai iesaistītu pilsonisko sabiedrību, vietējās varasiestādes un ziedotājvalstis. Tāpēc izstrādāts rīcības plāns līdzdalības veicināšanai. Tajā paredzēts, iesaistot pilsonisko sabiedrību, izstrādāt vidēja termiņa finansēšanas programmu līdzekļu piešķiršanai dažādās rīcības jomās.

⁽³⁾ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Rietumbalkāni. Eiropas perspektīvas veicināšana", COM(2008)127 galīgā redakcija.

5.2. Izveidotas arī grupas pilsoniskās sabiedrības viedokļa uzklaušanai četrās galvenajās jomās: lauksaimniecība, izglītība, veselības un sociālā aprūpe un nodarbinātība. Savukārt Finanšu ministrijā izveidota nacionālā padomdevēja grupa un tehniskais sekretariāts. Ļoti svarīgi ir arī projekti, kuru mērķis ir stiprināt vietējās pārvaldes iestādes, lai atvieglotu to līdzdalību minētajā procesā.

5.3. Vietējo pašvaldību un citu vietējā līmeņa iestāžu iesaistīšanās ir ļoti svarīga, lai stiprinātu demokrātiju un sabiedrība varētu kontrolēt centrālās valdības rīcību. Jo īpaši svarīgi tas ir tādā valstī kā Albānija, kas cenšas panākt atbilstību kritērijiem pilntiesīgai dalībai ES.

5.4. Albānijas pilsoniskās sabiedrības darbību apgrūtina nepietiekamā līdzdalības demokrātija. Starptautiskajām organizācijām un to attīstības palīdzības programmām ir īpaša nozīme pilsoniskās sabiedrības darbības finansēšanā. Minētajam aspektam ir jāvelta liela uzmanība, sadarbojoties ar sabiedrību, kura cenšas soli pa solim veidot demokrātiskas institūcijas. Tāpēc ir svarīgi, ka arī ASV ir spēcīga ietekme uz Albānijas sabiedrību, it īpaši aģentūras USAID programmām, kas veicina attīstību.

5.5. No politiskā viedokļa raugoties, ES un citas starptautiskās organizācijas sniedz atbalstu Albānijai, lai tā panāktu pilnīgai integrācijai nepieciešamo atbilstību standartiem, taču Albānijas tautai un tās pārstāvjiem ir skaidri un brīvi jāpauž politiska vēlme īstenot reformas, lai uzlabotu valsts ekonomisko un sociālo stāvokli. Tāpēc EESK atzinīgi vērtē faktu, ka Albānijas valdība jaunajā budžetā piešķirusi 1 miljonu EUR pilsoniskajai sabiedrībai. Komiteja pauž cerību, ka minētu finanšu līdzekļu izlietošanas un piešķiršanas kārtība (tā vēl nav apstiprināta) būs pārredzama un tiks efektīvi uzraudzīta.

5.6. Lai palielinātu pilsoniskās sabiedrības nozīmi, ir jāpaplašina pašlaik nebūtiskais un neefektīvais dialogs starp pilsonisko sabiedrību un valdību. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju iesaistīšana tiesību aktu izstrādē un pārraudzībā ir lietderīga, jo tā iespējams īstenot efektīvas reformas, par kuru nepieciešamību sabiedrībā valda vienprātība.

5.7. Albānijas nevalstiskās organizācijas darbojas dažādās jomās, sākot ar sieviešu tiesībām, demokrātijas aizstāvību, iestāžu pārredzamību un profesionalitāti, un beidzot ar pētniecības centriem, patērētāju organizācijām utt. Tām ir daži trūkumi, piemēram, tās lielākoties koncentrējas Tirānā un pārējā valsts teritorijā nav plaši pārstāvētas, reizēm tām ir pārāk tālejoši mērķi, kas kaitē to efektivitātei, un tām ir arī pārāk profesionāla orientācija.

5.8. EESK locekļi, apmeklējot Albāniju, ievēroja pilsoniskās sabiedrības attīstības tendences, kas diemžēl ir raksturīgas arī citām Albānijai līdzīgām valstīm, piemēram, organizācijas, kurās ir ļoti neliels dalībnieku skaits, un pilsoniskās sabiedrības dalībnieku "specializēšanās", kas ir tik izteikta, ka tie vairs neatšķiras no citām struktūrām, kas darbojas saskaņā ar tirgus noteikumiem.

5.9. Lauksaimniecības nozare, kura joprojām veido lielu daļu Albānijas IKP un kurā ir liels nodarbināto skaits, joprojām maksā augstu cenu par pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados veikto privatizāciju (saskaņā ar plānu, ko ierosināja Pasaules Banka). Pēc privatizācijas lauksaimniecības nozarē izveidojās ļoti daudzi mikrouzņēmumi, kuru struktūra nesekmē spēku apvienošanu kopējo interešu aizstāvībai. Tādēļ lauksaimnieku apvienības apstiprināja Komitejas locekļiem, ka tās atbalsta reformas, kuru mērķis ir modernizēt Albānijas lauksaimniecības ekonomisko sistēmu un ražošanas sistēmu.

6. Sociālais dialogs

6.1. Sociālais dialogs un sociālo partneru pārstāvība Albānijā neattīstījās tādā pašā veidā kā ES valstīs. Pēdējo gadu ekonomiskā, sociālā un politiskā situācija neveicina konsolidētu sociālo dialogu.

6.2. Joprojām dažādi šķēršļi kavē valdības un sociālo partneru (jo īpaši arodbiedrību) attiecību normalizēšanu. Situācija saasinājās 2007. gada augustā, kad tiesu izpildītāji, policijas pavadībā, pavēlēja divām valsts arodbiedrībām, pamest to īrētās mītnes vietas. Arodbiedrības par šo lēmumu vaino valdību. EESK uzskata, ka šai problēmai ir jārod kopīgs risinājums, lai pēc iespējas ātrāk uzlabotu attiecības starp arodbiedrībām un valdību un nodrošinātu, ka abas puses veic savus uzdevumus pēc iespējas efektīvāk.

6.3. Albānijas arodbiedrības⁽⁴⁾ vēlas iesaistīties īpaši sarežģītu jautājumu risināšanā, piemēram, pasākumi cenu pieauguma ierobežošanai, korupcijas un ēnu ekonomikas apkarošana, enerģētikas/naftas nozares reforma un tās ietekme uz nodarbinātību.

6.4. Lai gan darba devēju apvienības nav vienotas un īpaši nevēlas sadarboties, tās visas sūdzas par pārredzamības trūkumu un nepietiekamām iespējām piedalīties un iesaistīties likumdošanas procesā, jo īpaši to lēmumu pieņemšanā, kuri visvairāk ietekmē saimniecisko darbību. Tās uzskata, ka visiem trīspusējā dialoga dalībniekiem ir jāievēro noteikumi un jānodrošina atbilstība pārstāvības kritērijiem.

6.5. Albānijas Nacionālā darba padome, kas izveidota 1996. gadā, ir forums trīspusējam dialogam visaugstākajā līmenī. Tās mērķis ir saskaņot dažādu ekonomikas dalībnieku intereses, risināt konfliktus un veicināt sociālo saskaņu⁽⁵⁾.

6.6. Gadu gaitā minētajai padomei ir izdevies nostiprināt sociālo partneru leģitimitāti un ietekmēt virkni svarīgu lēmumu, jo īpaši atalgojuma politikas jomā. Vērtējot Nacionālās darba padomes darbību, jāņem vērā Albānijas politiskā nestabilitāte, jo īpaši deviņdesmito gadu beigās, un fakts, ka tādēļ bieži mainījās darba ministri.

6.7. Gan darba ņēmēju, gan darba devēju organizācijas nav apmierinātas ar Nacionālās darba padomes darbību un uzskata, ka tās darbs ir saraustīts un tās viedoklis netiek ņemts vērā, risinot tādus svarīgus politiskus jautājumus kā privatizācija un regulējums finanšu jomā.

6.8. EESK uzskata, ka Albānijas Nacionālā darba padome ir iestāde, kurai ir ļoti liela nozīme sociālā dialoga veidošanā. Tai jāklūst par saturīgu debašu forumu un starpniek organizāciju, kur tiek risināti valstiski svarīgi jautājumi. Tās dalībnieku pārstāvība, darba grafiks un sanāksmju regularitāte ir ļoti svarīgi faktori, lai nodrošinātu netraucētu institūcijas darbību.

6.9. Albānijā pieņemts likums par darba inspekcijas izveidošanu. Tomēr šīs iestādes veikspēja un ietekme joprojām ir ierobežota, un joprojām pastāv problēmas, jo nav pieņemti visi nepieciešamie tiesību akti, kas regulē darba drošību un veselības aizsardzību darba vietā, un netiek nodrošināta spēkā esošo normu izpilde.

Briselē, 2008. gada 9. jūlijā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁾ Albānijā ir divas lielas arodbiedrības: Albānijas Neatkarīgo arodbiedrību apvienība (BPSPH) un Albānijas Arodbiedrību konfederācija (KSSH). Abas ir dibinātas 1992. gadā.

⁽⁵⁾ Albānijas Darba likuma 200. pantā ir iekļauti noteikumi, kas regulē Nacionālās darba padomes darbību (1995. gada 12. jūlijā pieņemtais Likums Nr. 7961 un tā grozījumi).